Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

# Høringsnotat
# Vigselsrett for skipsførere på norskregistrerte skip

11. november 2010

1 Innledning ..... 3
2 Bakgrunn ..... 3
3 Gjeldende rett ..... 4
3.1 Vigselsrett ..... 4
3.2 Vilkår for inngåelse av ekteskap – krav til partene ..... 6
3.2.1 Ekteskapsvilkårene må være oppfylt ..... 6
3.2.2 Tilknytningskrav ..... 7
3.3 Stedlig kompetanse - hvor norske vigsler kan utføres ..... 8
3.4 Anerkjennelse av ekteskap ..... 8
3.5 Ugyldige vigsler ..... 9
3.6 Saksbehandling ..... 9
4 Departementets vurderinger og forslag ..... 10
4.1 Hensyn bak lovforslaget ..... 10
4.2 Særskilt vigsler etter ekteskapsloven § 12 (1) d ..... 12
4.3 Nærmere om vigselsrett på norskregisterte skip ..... 12
4.4 Vilkår for å inngå ekteskap – krav til partene ..... 13
4.4.1 Ekteskapsvilkårene må være oppfylt ..... 13
4.4.2 Tilknytningskrav ..... 13
4.5 Stedlig kompetanse - hvor norske vigsler kan utføres ..... 14
4.6 Anerkjennelse av ekteskap ..... 15
4.7 Saksbehandling ..... 15
5 Økonomiske og administrative konsekvenser ..... 16
6 Merknader til de enkelte bestemmelser ..... 16
7 Forslag til lovendringer ..... 17

# 1 Innledning

Ekteskapsloven av 4. juli 1991 har regler om hvem som kan inngå ekteskap og hvem som kan vie. Ekteskap kan inngås enten kirkelig eller borgerlig.[1] I dag er det som regel dommere ved tingretten eller byfogden som utfører borgerlige vigsler. Departementet vurderer en endring i ekteskapsloven slik at også skipsførere på norskregistrerte skip skal få anledning til å utføre norske borgerlige vigsler ombord på slike skip. Regjeringen vil på bakgrunn av høringsrunden ta stilling til hvorvidt det skal fremmes lovforslag i saken.

# 2 Bakgrunn

Av næringspolitiske hensyn er det ønskelig med en utvidelse av vigselsretten, slik at skipsførere på norskregistrerte cruiseskip også skal få mulighet til å vie.

Det er et mål for regjeringen å øke antall skip som er registrert i skipsregistrene Norsk Internasjonal skipsregister (NIS) og Norsk Ordinært Skipsregister (NOR). Det er en del av regjeringens maritime strategi å få norske redere til å flagge skipene sine hjem til det norske maritime miljøet. Rederier med skip under norsk flagg vil som følge av dette ha en sterkere tilknytning til den norske maritime klyngen, noe som kan få positive konsekvenser for norske verft, utstyrsleverandører, sjøfolk, skipsmeglere, forskning og banker. Den norske maritime klyngen omsetter for mer enn 100 milliarder kroner årlig og har mer enn 100 000 ansatte. Å sørge for at flere skip flagger hjem er viktig for disse næringene i Norge, og er med på å opprettholde norske arbeidsplasser og norsk verdiskapning. Å legge til rettet for at NIS-registeret er et attraktivt alternativ er derfor viktig.

I følge tall fra Statistisk Sentralbyrå (SSB) er det 1 347 norskregistrerte skip. De fleste av disse skipene benyttes til transport av gods og vil neppe verken ha behov eller ønske om å få vigselsmyndighet. Næringsdepartementet opplyser at vigselsrett for skipsførere kan være aktuelt for cruiseskip eid av Royal Caribbean Cruises Ltd (RCCL), Hurtigruten eller Color Lines. Næringsdepartementet er imidlertid ikke kjent med konkrete henvendelser om vigselsmyndighet fra andre enn RCCL. Næringsdepartementet legger likevel til grunn at både Hurtigruten og Color Line vil stille seg positive til muligheten. Ut i fra et likebehandlingshensyn har det vært sentralt at også rederier med cruiseskip/passasjerskip som allerede seiler under norsk flagg får de samme mulighetene til å søke om vigselskompetanse. Forslaget er derfor ikke bare begrenset til vigsel på cruiseskip som seiler i utlandske farvann.

Hurtigruten tilbyr cruiseopplevelser langs norskekysten, Spitsbergen, Grønland og Antarktis, samt i Europa. Vigselskompetansen vil trolig være mest aktuell for skipene som seiler langs norskekysten (11 skip) og rundt Spitsbergen, Grønland og Antarktis (4

[1] Fra 1. oktober 2004 ble det også åpnet opp for humanistiske vigsler i regi av enkelte livssynssamfunn.

skip). For Color Lines er det først og fremst Color Fantasy og Color Magic, som tilbyr cruiseopplevelse til Tyskland, som ovennevnte vil være aktuelt for. Disse vurderingene er bygget på en forutsetning om at vigselskompetanse for skipsførere om bord på norskregistrerte skip vil utgjøre et markedsmessig potensial som rederiene kan ønske å utnytte. På denne bakgrunn legges det til grunn at tilbud om vigselskompetanse kan være aktuelt for 17 skip registrert i Norge.

RCCL har 22 skip og tilbyr cruiseopplevelser til mer enn 300 destinasjoner i verden, både i Karibien, Alaska, Sør-Amerika, Mexico, Middelhavet og Asia.[2]

I 2009 ble det inngått 24 582 ekteskap. Av disse ble ca 43 prosent av ekteskapene inngått i Den norske kirke, 32 prosent inngått borgerlig, 5 prosent inngått i et annet trossamfunn eller livssynssamfunn og 20 prosent inngått i utlandet.
For ekteskap inngått i utlandet er det ikke tall for type vigsel. Disse vigslerne kan være vigsel ved en norsk utenriksstasjon, eller vigsel for utenlandsk myndighet. I sistnevnte tilfeller må paret selv melde fra til folkeregistermyndigheten om at de har giftet seg.

Med virkning fra 1. januar 2009 ble ekteskapsloven endret slik at to personer av samme kjønn kan inngå ekteskap. I 2009 var det 283 par av samme kjønn som giftet seg, jf. tall fra SSB.[3]

# 3 Gjeldende rett

## 3.1 Vigselsrett

*Ekteskapsloven*
Lov om 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap § 12 første ledd a-d regulerer hvem som er kompetent vigsler. Brudefolkene kan velge mellom borgerlig og kirkelig vigsel.

De personer som i dag har eller kan gis vigselskompetanse, får denne kompetansen enten fordi det er en naturlig del av deres embetsoppgaver (notarius publicus og norsk utenrikstjenestemann), fordi man ønsker å respektere brudefolkenes religiøse/åndelige behov (prester, forstandere i registrerte trossamfunn og seremonileder i livssynssamfunn) eller fordi det er nødvendig på grunn av lange avstander eller andre grunner(særskilt vigsler oppnevnt av departementet etter ekteskapsloven § 12 første ledd bokstav d.)

Av ekteskapsloven § 12 første ledd bokstav a, framgår det at prest i Den norske kirke har vigselsrett. Det samme har prest eller forstander i registrert trossamfunn eller seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn som har fått godkjent formen for

[2] Jf. nettsidene til RCCL
[3] http://www.ssb.no/emner/02/02/30/ekteskap/

inngåelse av ekteskap. Et hvert registrert tros- eller livssynssamfunn kan søke om å få vigselsrett. For at et trossamfunn eller livssynsamfunn skal få vigselsrett, må det være registrert hos fylkesmannen. Det samme må forstanderen eller seremoniledereren være. Det stilles visse krav til hvem som kan være forstander etter trossamfunnsloven, men det stilles ikke krav om norsk statsborgerskap. Kompetansen til å godkjenne formen for ekteskapsstiftelse er delegert til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Etter bokstav b er notarius publicus gitt vigselsrett. Dette er vanligvis den lokale tingrettsdommer, jf. lov 26. april 2002 nr. 12 om notarius publicus. I enkelte av de større byene som Oslo er oppgaven som notarius publicus lagt til byfogdembetet. I tillegg til dommere ved tingretten eller hos byfogden kan også andre dommere konstitueres som vigslere, jf. domstolloven § 55 e annet ledd. En slik konstitusjon gjøres av domstollederen der vigselen skal skje. Notarius publicus har plikt til å vie innenfor sitt tjenestedistrikt selv om ingen av brudefolkene har noen tilknytning til distriktet. I tillegg fremgår det av bokstav b at notarius publicus også kan vie utenfor sitt embetsdistrikt. Borgerlig vigsel skjer etter det formular som er fastsatt av Kongen, jf. ekteskapsloven § 15, jf kgl. res av 19. januar 1996 med senere endringer.

Det framgår av bokstav c at norsk utenrikstjenestemann ved utenriksstasjon også kan foreta vigsler. Dette er nærmere regulert i lov om utenrikstjenesten av 3. mai 2002 nr. 13 § 17 som åpner for at det gjennom avtale med fremmede stater, kan foretas vigsel i utlandet av personer ansatt i den norske utenrikstjenesten.

Etter bokstav d, kan departementet i særlige tilfeller oppnevne særskilt vigsler dersom det er behov for det på grunn av lange avstander eller av andre grunner. Oppnevningen gjelder for fire år av gangen. Av forarbeidene til bestemmelsen framgår det at den bare skal benyttes i helt spesielle tilfeller. I dag er det kun én person som er oppnevnt som særskilt vigsler etter denne bestemmelsen, da for å foreta borgerlige vigsler på samisk. Søknad fra bl.a. lensmenn er blitt avslått.

*Brudvigjingslova*
Norske vigsler skal som hovedregel skje i Norge, men det er bestemt når representant for norsk myndighet eller kirkesamfunn på nærmere bestemte vilkår kan foreta vigsel i utlandet, jf. i lov 30. juni 1955 nr. 20 om når norsk tenestemakt kan halda brudevigjing i utlandet og utenlandsk tenestemakt i Noreg (brudvigjingslova) kapittel 1. Etter § 1 kan sjømannsprest eller annen prest i utenrikstjeneste gis rett til å vie i det landet presten er stasjonert. Når særlige grunner tilsier det kan også Kongen gi sjømannsprest rett til å vie brudefolk ombord i norske skip utenfor sjøbeltet (sjøterritoriet) til det land der presten har arbeidet sitt[4]. Slik kompetanse er gitt i enkelte tilfeller[5].

Etter § 2 kan misjonær utsendt av misjonslag få rett til å vie etter norsk lov i det land misjonslaget arbeider. Det er forutsatt at det skal legges vekt på det generelle behov, og

[4] Myndigheten til å gi slik tillatelse er delegert til Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet.
[5] Sjømannsprestene i Rotterdam og Göteborg har fått slik tillatelse.

at tillatelse ikke skal gis for enkelttilfelle. Videre kan norsk feltprest i utenlandstjeneste få tillatelse til å vie etter norsk lov innen den militære avdeling presten tilhører, jf. § 3. Minst en av brudefolkene må være norsk borger eller bosatt i Norge og minst en av brudefolkene må høre inn under norske militære styrker.
I § 4 fastslås at norsk utenrikstjenestemann sin vigselsrett er regulert i lov om utenrikstjenesten.

*Plikt og reservasjonsrett*
En vigsler som har kompetanse til å vie har i utgangspunktet plikt til å vie.

Det følger av ekteskapsloven § 13 at enkelte vigslere har en reservasjonsrett.
Etter ekteskapsloven § 13 første ledd kan nærmere bestemte vigslere nekte å foreta vigsel dersom en av brudefolkene ikke er medlem av trossamfunnet eller livssynssamfunnet, eller ingen av dem tilhører menigheten. Denne reservasjonsretten gjelder også hvis brudefolkene er av samme kjønn. Dette gjelder prest i den norske kirke, prest eller forstander i registrert trossamfunn eller seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn som mottar tilskudd etter lov 12. juni 1981 nr. 64 om tilskott til livssynssamfunn, jf. ekteskapsloven § 12 første ledd bokstav a.

En kirkelig vigsler, dvs. prester i Den norske kirke og forstandere i trossamfunn kan også nekte å foreta vigsel dersom en av brudefolkene er skilt og den tidligere ektefellen lever eller dersom brudefolkene er av samme kjønn, jf. ekteskapsloven § 13 andre ledd. Reservasjonsretten er knyttet til den enkelte vigsler, ikke til kirkesamfunnet som helhet. Seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn har ikke en tilsvarende reservasjonsrett.

Vigslere som nevnt i § 12 første ledd bokstav b, c, og d, dvs. bl.a. dommere og norske utenrikstjenestemenn, har ingen individuell reservasjonsrett. Borgerlig vigsel er følgelig åpent for alle.

## 3.2 Vilkår for inngåelse av ekteskap – krav til partene

### 3.2.1 Ekteskapsvilkårene må være oppfylt

Etter ekteskapsloven må bestemte materielle vilkår være oppfylt for å kunne inngå ekteskap etter norsk rett, jf. ekteskapsloven kapittel 1 og 2. Formålet med disse vilkårene er dels ønsket om å beskytte dem som skal inngå ekteskap, dels fremme mer sammensatte formål som medisinske, etisk og politiske. De materielle vilkårene innebærer for det første at partene må ha fylt 18 år, med mindre det foreligger samtykke fra dem eller den som har foreldreansvaret eller fra vergen, og tillatelse fra fylkesmannen, jf. ekteskapsloven § 1a. Ekteskapet må inngås frivillig, jf. ekteskapsloven § 1b. Videre må partene ikke være nære slektninger og tidligere eventuelle ekteskap må være oppløst, jf. ekteskapsloven § 3 og 4. For å inngå ekteskap i Norge må utenlandske statsborgere ha lovlig opphold i Norge, for eksempel turistvisum, jf. ekteskapsloven § 5a.

Før et ekteskap kan inngås skal det skje en prøving(kontroll) av om ekteskapsvilkårene er oppfylt. Prøvingen foretas som hovedregel av folkeregistermyndigheten (skattekontoret) i Norge, jf. ekteskapsloven § 6. Prøvingen skjer på bakgrunn av partenes egenerklæring, folkeregisterte opplysninger og annen aktuell dokumentasjon, og er nærmere regulert i ekteskapsloven §§ 7-9. Personer som ikke er fast bosatt i Norge må, i tillegg til å oppfylle de norske kravene, framlegge dokumentasjon som viser at det ikke er noe til hindrer etter hjemlandets rett for at vedkommende inngår ekteskap etter norsk rett jf. ekteskapsloven § 7 h.

### 3.2.2 Tilknytningskrav

Utgangspunktet er at adgangen til vigsel i Norge er åpen for alle. Enhver som oppfyller ekteskapsvilkårene og kravene til prøving kan som hovedregel inngå ekteskap i Norge. Det stilles ikke noen tilknytningskrav utover at utenlandske statsborgere må ha lovlig opphold i Norge, jf. ekteskapsloven § 5a. Hvorvidt en utenlandsk statsborger har lovlig opphold i Norge, må avgjøres etter utlendingsloven og tilknyttede forskrifter. Bakgrunnen for kravet om lovlig opphold er å hindre såkalte proformaekteskap, samt hensynet til konsekvens - nemlig at en person som ikke har rett til å være i Norge, heller ikke skal gis adgang til å bli viet her med norske myndigheters bistand.

Kravet i ekteskapsloven § 5a om lovlig opphold er begrenset til vigsel i Norge. Det forutsettes i forarbeidene til bestemmelsen at forbudet ikke får anvendelse for vigsel ved norsk utenrikstjenestemann, sysselmannen på Svalbard eller andre som har vigselkompetanse etter norsk lov. [6] Dette må også gjelde vigsel i medhold av lov 20. juni 1955 nr. 20 om når norsk tenestemakt kan halda brudvigjing i utlandet og utenlandsk tenestemakt i Noreg (brudvigjingslova). Den utenlandske ektefelle som eventuelt ønsker opphold i Norge, må søke om oppholdstillatelse på vanlig måte.

Dersom sjømannsprester, misjonærer eller feltprester har fått tillatelse til å vie i utlandet må minst en av brudefolkene være norsk statsborger eller bosatt i Norge jf. lov 20. juni 1955 nr. 20 (brudvigjingslova). Det samme tilknytningskrav gjelder ved norsk utenriksstasjon med vigselsrett, jf. utenrikstjenesteloven § 17.[7] Ved enkelte utenriksstasjoner er det krav om at begge parter er norske statsborgere. Ingen av brudefolkene kan være borger av det land der utenriksstasjonen ligger.

En utenlandsk statsborger som ikke er fast bosatt i Norge kan likevel som hovedregel bare inngå ekteskap i Norge dersom han eller hun kan «legge fram dokumentasjon fra myndighetene i sitt hjemland om at det ikke er noe til hinder for at han eller hun inngår

[6] Ot. prp. nr. 44 (1993-94) side 6 spalte 1.

[7] For så vidt norsk lov, overenskomst med fremmed stat eller dennes lovgivning ikke er til hinder for det, kan utenrikstjenestemann ved utenriksstasjon som vedkommende departement har gitt fullmakt, utføre vigsel. Det kan gis fullmakt til å utføre vigsel også når bare én av brudefolkene er norsk statsborger eller bosatt i Norge. Fullmakt kan ikke gis for vigsel av person som er borger av den stat hvor vigsel skal finne sted.

ekteskap i Norge», jf. ekteskapsloven § 7 bokstav h. Ekteskapslovens regler sikrer langt på vei at når en person som ikke er bosatt i Norge gifter seg i Norge, så anerkjennes ekteskapet i bostedslandet.

I lov 30. april 1993 nr. 40 om registrert partnerskap (partnerskapsloven), som ble opphevet 1. januar 2009, var det vilkår om tilknytning til Norge for å kunne inngå partnerskap i Norge. I forbindelse med de siste endringene i ekteskapsloven, som ga to av samme kjønn anledning til å inngå ekteskap, ble tilknytningskrav drøftet, men ikke foreslått.[8] En innføring av tilknytningskriterier for alle ville innebære innskrenkninger i forhold til gjeldende ekteskapslovgivning. Endringer i ekteskapsloven som trådte i kraft 1. januar 2009 gir derfor utenlandske homofile og lesbiske par uten tilknytning til Norge mulighet til å gifte seg i Norge. Et ekteskap som utenlandske homofile og lesbiske par inngår i Norge vil imidlertid ikke i alle tilfeller få rettsvirkninger for paret i bostedslandet/andre land.

## 3.3 Stedlig kompetanse - hvor norske vigsler kan utføres

Hovedregelen er at norske vigsler må utføres på norsk territorium.

Det er et anerkjent folkerettslig prinsipp at hver stat bestemmer hvem som skal foreta vigsel på sitt territorium. Dersom norske myndigheter skal vie i utlandet, forutsettes det at staten der vigselen skal skje tillater at fremmede myndigheter kan foreta vigsel på dens territorium. Dette bygger vanligvis på gjensidige avtaler og forutsetter at en av brudefolkene er norsk statsborger eller bosatt i Norge. For norsk retts vedkommende er dette regulert i brudvigjingslova, som er nærmere omtalt under punkt 3.1.

## 3.4 Anerkjennelse av ekteskap

Et ekteskap inngått i utlandet anerkjennes i Norge, såframt ekteskapet er gyldig inngått i vigselslandet. Et ekteskap inngått i utlandet vil imidlertid ikke bli anerkjent dersom det åpenbart vil virke støtende på norsk rettsorden, såkalt ordre public. Dette følger av ekteskapsloven § 18 a.

Hvorvidt et ekteskap inngått etter norske regler vil bli anerkjent i utlandet vil variere fra land til land og beror på anerkjennelseslandets internasjonale privatrett. Hovedregelen er at statusavgjørelser som bl.a. ekteskapsinngåelse, anerkjennes i andre land. Grunnlaget for dette er at det samsvarer med partenes forventninger at de beholder sin sivile status som gift, uavhengig av hvor de oppholder seg. Hensynet til det aktuelle paret taler for å anerkjenne ekteskapet da de som regel har innrettet seg i tillitt til at de

[8] Ot. prp. nr. 33 (2007-2008) Om lov om endringer i ekteskapsloven, barnelova, adopsjonsloven, bioteknologiloven mv. (felles ekteskapslov for heterofile og homofile par) side 31 flg.

er gift. "Haltende ekteskap" dvs. å anses som gift i et land og ugift i et annet land er uheldig og svært upraktisk.
Partene kan imidlertid ikke sies å ha noen berettiget forventning om anerkjennelse - dersom de bevisst og klart omgår hjemlandets lovgivning. Dette vil for eksempel kunne være tilfellet dersom personer som er bosatt i et land som ikke tillater ekteskap mellom to av samme kjønn, gifter seg uten noen form for tilknytning til Norge. Under disse forutsetninger kan det derfor ikke forventes at ekteskapet blir anerkjent i hjemlandet.

## 3.5 Ugyldige vigsler

Spørsmål om ugyldighet er regulert i ekteskapsloven § 16. Dersom vigselen ikke er foregått i samsvar med ekteskapsloven § 11 første ledd, er utført av en som ikke har vigselsrett etter ekteskapsloven § 12 eller er gjennomført uten gyldig prøvingsattest i henhold til ekteskapsloven § 10, anses ekteskapet ikke for inngått. Det samme gjelder hvis prest i den norske kirke ikke har fulgt liturgi fastsatt av Kirkemøtet.
Ekteskapsloven § 16 viderefører til dels § 28 i tidligere ekteskapslov. Det er ikke uttømmende regulert i loven i hvilke tilfeller vigslers overskridelse av myndighet medfører ugyldig. Ekteskap der vigsler har gått ut over sin kompetanse vil trolig anses som gyldige, jf. forarbeidene til ekteskapsloven. Se NOU 1986:2 Innstilling til ny ekteskapslov del 1 side 66 flg. hvor det uttales:

*"En vigsel er uten virkning dersom den er foretatt av myndighet som ikke kan foreta vigsler, (…)*
*Bestemmelsen innebærer at ekteskap er ugyldig dersom vigsel er foretatt av en person som overholdet ikke har vigselsmyndighet. Den omstendighet at en som har slik myndighet, har overskredet sin kompetanse, for eksempel viet utenfor sitt distrikt, er ikke ugyldighetsgrunn (…)"*

Dette er også lagt til grunn i Ot. prp. nr. 28 (1990 - 91) side 26.

## 3.6 Saksbehandling

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har fått delegert myndighet til, etter søknad å godkjenne registrerte trossamfunn og livssynssamfunn som får vigselsmyndighet, jf. ekteskapsloven 12 første ledd bokstav a. Vigselsretten følger personen som til enhver tid er registrert hos fylkesmannen som prest eller forstander i trossamfunnet. Lov om trossamfunn av 13. juni 1969 nr. 25 § 24 angir hvilke krav som stilles til den som skal være prest eller forstander i et registrert trossamfunn. Vedkommende må i utgangpunktet være mellom 23 og 75 år gammel, leve et hederlig liv, ha evne til å utføre pliktene sine etter loven og avgi en skriftlig erklæring til fylkesmannen om at vedkommende vil utøve tjenesten i tråd med bestemmelser gitt i lov eller i medhold av lov. Det er bare personer som oppfyller vilkårene etter § 24 og har avgitt skriftlig løfte

til fylkesmannen om å følge de plikter som følger av tjenesten eller loven, som kan foreta vigsel. En prest eller forstander som forsømmer sine plikter gitt i eller i medhold av lov kan fratas retten til å være vigsler, jf. § 27. Fylkesmannsembetene gir som regel prest eller forstander i registrerte trossamfunn en form for opplæring.

Seremonileder oppnår rett til å være vigsler etter innstilling fra livssynssamfunnet og godkjennelse av fylkesmannen, jf. forskrift av 27. september 2004 nr. 1296 om tildeling og tilbakekalling av vigselsrett for seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn. For å bli godkjent av fylkesmannen må personen som er innstilt som vigsler erklære at vedkommende vil utøve tjenesten i tråd med bestemmelser gitt i eller i medhold av lov og i utgangspunktet være mellom 23 og 75 år, jf. § 2 i nevnte forskrift. Dersom godkjenning av vigsler vil virke åpenbart støtende eller i strid med offentlige interesser, kan fylkesmannen nekte å godkjenne. Dersom vigsler i et livssynssamfunn forsømmer sine plikter gitt i eller i medhold av lov, kan vedkommende fratas retten til å være vigsler.

Vigsleren har ansvar for at vigselen foregår i de rette former, jf. ekteskapsloven § 11. I tillegg til å utføre vigselseremonien må vigsleren forut for vigselen undersøke om vilkårene for å inngå ekteskap er oppfylt, jf. ekteskapsloven § 14. Vedkommende må bl.a. kontrollere at det er utstedet prøvingsattest i henhold til ekteskapsloven § 10. Videre må vigsleren foreta en selvstendig kontroll med den rettslige handleevnen til brudefolkene, jf. ekteskapsloven § 9. Rettslig handleevne er i § 9 definert som evne til normal forståelse av hva en ekteskapsinngåelse innebærer og evne til normal motivering for å inngå ekteskap.

Etter vigselen utsteder vigsleren en foreløpig vigselsattest og skal innen 3 dager etter vigselen ha utfylt og sendt vigselsdokumentene tilbake til folkeregistermyndigheten. Sistnevnte utsteder – hvis alt er i orden - en endelig vigselsattest og registrerer vigselen hos folkeregistermyndigheten.

# 4 Departementets vurderinger og forslag

## 4.1 Hensyn bak lovforslaget

Det er et mål for regjeringen å øke antall skip som er registrert i skipsregistrene NIS og NOR. Vigselsmyndighet for skipsførere kan være et av flere moment i totalvurderingen av om et eller flere skip skal flagge hjem. Et tiltak for å nå dette målet er å utvide kretsen av vigslere som kan foreta norsk borgerlig vigsel. Behovet for større fleksibilitet og andre rammer rundt en borgerlig vigsel har bl.a. kommet fram i St. meld. nr. 17 (2007-2008) Staten og Den norske kirke og i spørsmål fra Stortinget. Vigsel om bord på skip kan være en mulighet for dem som ønsker en mer "eksotisk" ramme rundt vigselen enn tingrettens lokaler.

”Ekteskapspakker” utgjør en vesentlig del av cruiserederienes forretningsdrift siden stadig flere ønsker å inngå ekteskap om bord på cruiseskip eller i forbindelse med sine cruiseferier. Næringsdepartementet er i kontakt med RCCL i Miami for å sondere muligheten for at RCCL registrerer cruiseskip i NIS. Næringsdepartementet opplyser om at adgangen til vigsel på skip vil være et moment i totalvurderingen av om et eller flere skip skal flagge hjem. Det kan vises til at RCCL reklamerer for såkalte ”brude-pakker” på sine hjemmesider, og at giftemål i forbindelse med cruisereisen utgjør en viktig del av RCCLs tilbud. Etter det Næringsdepartementet er kjent med tilbyr ikke RCCL ”ekteskapspakker” hvor paret kan giftes av skipsføreren. Det gjør derimot Princess Cruises, et konkurrerende cruiserederi som har skipene registrert i Bermuda. Det vil trolig ikke være aktuelt for RCCL å flagge ett eller flere skip hjem med mindre skipsføreren gis vigselskompetanse. I tillegg kommer økonomiske og skattemessige hensyn.

Av likebehandlingshensyn bør også skip som allerede er norskregistret og seiler i Norge gis mulighet til å søke om vigselsmyndighet. Dette kan være et interessant marked som f.eks. Hurtigruten kan utnytte i Norge, og som kan bidra positivt til å øke turisme til Norge. For både norske og utenlandske borgere vil det trolig være eksotisk i seg selv at skipsføreren utfører vigselsseremonien. Dersom et par vil gifte seg på Hurtigruta langs norskekysten er dette mulig også i dag, dersom en dommer eller pensjonert dommer er villig til å utføre vigselen. Fra flere hold har det imidlertid blitt framholdt at det er vanskelig å få dommere til å stille som vigslere utenfor tingrettens lokaler og på ønsket tidspunkt. Domstolene har normalt en stor arbeidsbelastning og det er derfor lite sannsynlig at domstolene vil akseptere mange forespørsler om slike oppdrag - gjerne på ukurante tidspunkt. For alle tilfeller er det lite trolig at utenlandske turister er kjent med denne muligheten, herunder har ønske om å kontakte en norsk domstol med en slik forespørsel. Uansett vil en utvidelse av muligheten til borgerlig vigsel i Norge avlaste domstolene, samtidig som hensynet til de som ønsker en mer omfattende seremoni og mer fleksibilitet med hensyn til tid og sted kunne bli bedre ivaretatt enn i dag.

Som nevnt under punkt 3.1. er det også en viss åpning etter dagens lovgivning for vigsler om bord i norskregistrerte skip foretatt av norsk sjømannsprest. Brudvijingslova åpner for at sjømannsprest, når særlige grunner foreligger, kan gis rett til å vie brudefolk om bord i norske skip utenfor sjøterritoriet i landet hvor presten tjenestegjør. Når man i visse tilfeller har mulighet for kirkelige vigsler til sjøs på norske skip, kan likhetshensyn tilsi at man også bør ha mulighet for borgerlig vigsel i samme utstrekning.

På denne bakgrunn mener departementet at det av næringspolitiske grunner er ønskelig med en endring i ekteskapsloven slik at det skal bli mulig å gifte seg borgerlig ombord på norskregistrerte skip.

## 4.2 Særskilt vigsler etter ekteskapsloven § 12 (1)d

Departementet har vurdert om ekteskapsloven § 12 første ledd bokstav d kan benyttes til nevnte formål. Denne bestemmelsen gir departementet kompetanse til å oppnevne vigsler i tilfeller der det er behov for det på grunn av lange avstander eller av andre grunner. Som nevnt tidligere under punkt 3.1, er det kun én person som er oppnevnt som særskilt vigsler etter denne bestemmelsen. Av forarbeidene til bestemmelsen framgår det at slik oppnevning bare skal benyttes i helt spesielle tilfeller. Å benytte denne bestemmelsen på skip/skipsførere vil innebære en utvidelse av gjeldende rett og er ikke i tråd med gjeldende praksis. Dersom bestemmelsen skal benyttes i større grad vil det også innebære at andre (for eksempel advokater, lensmenn, rådmenn, ordførere, embetsmenn, pensjonerte advokater) vil søke og det vil bli vanskelig å praktisere en slik liberalisering uten nærmere retningslinjer.

For å utvide kretsen av borgerlige vigslere begrunnet med næringspolitiske hensyn, mener departementet det heller bør foretas en lovendring i ekteskapsloven framfor å benytte hjemmelen i § 12 første ledd bokstav d. Departementet tilrår derfor i dette høringsnotatet en endring i ekteskapsloven som muliggjør at norske vigsler kan finne sted på norskregistrerte skip.

## 4.3 Nærmere om vigselsrett på norskregisterte skip

Departementet har vurdert hvem som eventuelt skal få vigselsrett etter søknad - skipet som sådant eller en enkelte skipsfører hvor vigselskompetansen er stedlig begrenset til ett eller flere nærmere angitte skip. Siden næringspolitiske grunner er hovedbegrunnelsen for forslaget må det skje en vurdering av om det aktuelle norskregistrerte skipet har et generelt behov for vigselsmyndighet. Etter departementets syn vil en slik behovsvurdering være lettere å foreta når det er skipet som sådant som søker vigselsmyndighet. Ved vurderingen har departementet også sett hen til regelverket for registrerte trossamfunn og livssynssamfunn, som etter søknad får vigselsrett, mens selve vigselsseremonien utføres av godkjente forstandere eller seremoniledere.

På denne bakgrunn foreslår departementet at det er det enkelte skip som eventuelt etter søknad får vigselsrett. Ved vurderingen av om det norskregistrerte skipet skal få vigselsrett må det ses hen til hvorvidt skipet har et generelt behov for å utføre vigsler. Det bør ikke gis tillatelse for et enkelt vigselstilfelle.

Selv om det er skipet som sådan som får vigselsrett, mener departementet at selve vigselsseremonien må utføres av den eller de personene som til enhver tid er skipsfører på skipet. Siden disse skal utføre en offentligrettslig handling er det viktig at oppgaven blir ivaretatt på en betryggende måte. Skipsførerne bør derfor ha en form for godkjennelse tilsvarende forstandere i registrerte trossamfunn og seremoniledere i livssynssamfunn som under visse forutsetninger blir godkjent av fylkesmannen. I

tillegg bør det foreligge sanksjonsmuligheter, som fratakelse av vigselsmyndighet, dersom skipsførerne ikke utfører oppgaven tilfredsstillende.

Det er ikke gitt at alle skipsførere på et skip er egnet til å være vigslere. Departementet foreslår at skipet eventuelt innstiller egnet/e skipsfører/e som vigslere. Deretter skjer en godkjennelse. For å bli godkjent foreslår departementet at skipsføreren må være egnet for oppgaven herunder beherske norsk. I tillegg foreslås at hun eller han avgir en skriftlig erklæring om at vedkommende vil utøve tjenesten i tråd med bestemmelser gitt i lov eller i medhold av lov. Dersom godkjenning av vigsler vil virke åpenbart støtende eller i strid med offentlige interesser, foreslås det at godkjennelse kan nektes. Forsømmer en skipsfører på et norskregistrert skip sine plikter gitt i eller i medhold av lov foreslås videre at vedkommende kan fratas retten til å være vigsler.

Departementet ber særlig om høringsinstansenes syn på hvilke kriterier for godkjennelse som bør foreligge, herunder om det skal stilles vilkår om at skipsføreren er norsk statsborger.

Siden det gis tillatelse til å foreta norske borgerlige vigsler må det borgerlige vigselsritualet fastsatt med hjemmel i ekteskapsloven § 15 benyttes. Ved borgerlig vigsel har vigsleren ingen individuell reservasjonsrett slik som ved kirkelig eller humanistisk vigsel. Etter departementets vurdering bør det samme gjelde for skipsførere, siden borgerlig vigsel skal være åpent for alle. En skipsfører bør ikke ha mulighet til å nekte vigsel for eksempel fordi brudeparet er av samme kjønn.

## 4.4 Vilkår for å inngå ekteskap – krav til partene

### 4.4.1 Ekteskapsvilkårene må være oppfylt

Som omtalt under punkt 3.2.1. må visse materielle vilkår være oppfylt for å kunne inngå ekteskap etter norsk rett. Departementet foreslår at par som ønsker å bli viet på et norskregistrert skip må oppfylle gjeldende ekteskapsvilkår. Det gjelder bl.a. krav til ekteskapsalder, frivillighet, ikke for nært beslektet og krav om at eventuelle tidligere ekteskap er oppløst ved død eller skilsmisse.

### 4.4.2 Tilknytningskrav

Alle som oppfyller ekteskapsvilkårene og har lovlig opphold i Norge, kan i utgangspunktet gifte seg i Norge, også personer som ikke har noe tilknytning til Norge i form av bopel eller statsborgerskap. I mange land er det krav om tilknytning for å kunne inngå ekteskapet etter statens rett. I tillegg er det krav til tilknytning for å inngå ekteskap etter norsk rett i utlandet.

Departementet mener det kan være aktuelt å innføre tilknytningskriterier for å inngå ekteskap på norskregistrerte skip for eksempel ved å stille krav om at en eller begge brudefolk er norske statsborgere eller bosatt i Norge.

Det som taler for å innføre tilknytningskriterier er at det vil hindre at personer uten eller med meget svak tilknytning til Norge inngår ekteskap etter norsk rett for å omgå reglene i bostedslandet. Det kan også anses som et proargument at det ikke bør åpnes opp for en videre adgang til å inngå ekteskap på norskregistrerte skip sammenlignet med kravene til å inngå ekteskap i Norge og i utlandet ved norsk utenriksstasjon.

Det som taler mot å innføre tilknytningskrav som statsborgerskap, bopel i Norge og lovlig opphold er at dette vil hindre utenlandske parter i å gifte seg på slike skip. En del av de aktuelle skipene vil befinne seg langt fra Norge (eksempelvis i Karibien og Middelhavet) og sannsynligvis vil flertallet av de som ønsker å gifte seg om bord på skipet ikke ha tilknytning til Norge. Videre kan det anføres at to utenlandske statsborgere kan gifte seg i Norge så fremt de har lovlig opphold i riket[9]. Skip som er registrert i det norske skipsregisteret er underlagt norsk jurisdiksjon og norsk regelverk. Cruisepassasjerer om bord på et norsk registrert skip er naturlig nok ikke på norsk territorium, men de er for alle tilfeller underlagt norsk jurisdiksjon og norsk regelverk. Det utgjør i seg selv en tilknytning til Norge siden norske påtalemyndigheter ved en forbrytelse kan straffeforfølge passasjeren, uavhengig av om denne er av norsk eller utenlandsk opprinnelse. Det kan derfor argumenteres med at det ikke bør kreves en sterkere tilknytning til Norge dersom vigselen skal skje om bord på et cruiseskip i utlandet enn det som kreves dersom vigselen skjer på norsk landejord. Departementet finner det ikke hensiktsmessig å sette som tilknytningskrav/vilkår for vigsel at paret ville hatt lovlig opphold i Norge, da det vil være vanskelig å praktisere.

Da næringspolitiske hensyn, herunder å tilrettelegge for ekteskapsturisme, er hovedbegrunnelsen for å åpne for borgerlige vigsler på norskregistrerte skip, bør ikke vigselretten innskrenkes ved å sette vilkår om tilknytning.

Departementet vil imidlertid etter høringsrunden konkludere endelig på spørsmålet om hvorvidt det skal kreves vilkår om tilknytning til Norge for å inngå norske borgerlige ekteskap om bord på norskregistrerte skip utenfor norsk territorium/ i internasjonalt farvann.

## 4.5 Stedlig kompetanse - hvor norske vigsler kan utføres

Som det framgår under punkt 3.5 må et gyldig ekteskap være inngått i samsvar med formkravene i ekteskapsloven § 11 første ledd, av en som har vigselsmyndighet og gyldig prøvingsattest må foreligge. Disse kravene kommer også til anvendelse ved vigsel om bord på skip. I tillegg må det borgerlige vigselsformularet benyttes.

Det legges til grunn at en skipsfører på et norskregistrert skip med vigselsrett må utføre vigselen om bord på skipet. I tillegg må skipet befinne seg enten innenfor norsk territorialgrense eller utenfor annen stats territorialgrense.

[9] Jf. ekteskapsloven § 5a

Det kan tenkes tilfeller hvor en skipsfører om bord på et norskregistrert skip overskrider sin stedlige kompetanse og vier utenfor skipet, for eksempel på en strand, eller vier innenfor annen stats territorialgrense. Et nærliggende spørsmål er om dette vil medføre at vigselen blir ugyldig. Som redegjort for under punkt 3.5 er det ikke uttømmende regulert i loven i hvilke tilfeller vigslers overskridelse av myndighet medfører ugyldig, men ifølge forarbeidene til ekteskapsloven vil ekteskap der vigsler har gått ut over sin kompetanse trolig anses som gyldige. Selv om ekteskapet antakelig vil være gyldig bør en sådan overskridelse av kompetanse få betydning for skipets vigselsrett. Departementet foreslår at dette blir tatt inn i vigselstillatelsen.

## 4.6 Anerkjennelse av ekteskap

Hvorvidt et ekteskap inngått på et norskregistrert skip etter norske regler vil bli anerkjent i utlandet vil variere fra land til land og blir et spørsmål om anerkjennelseslandets internasjonale privatrett. Hovedregelen er som nevnt under punkt 3.4. at statusavgjørelser som bl.a. ekteskapsinngåelse, anerkjennes i andre land. De fleste land vil trolig anerkjenne vigsler på norskregistrerte skip.

Dersom personer som er bosatt i et land som ikke tillater ekteskap mellom to av samme kjønn, gifter seg om bord på et norskregistrert skip uten noen form for tilknytning til Norge vil imidlertid neppe ekteskapet bli anerkjent i hjemlandet.

## 4.7 Saksbehandling

Departementet vurderer å foreslå at det enkelte norskregistrerte skip søker om vigselsmyndighet, men slik at vigselen utføres av den som til enhver tid er skipsfører på skipet.

Departementet foreslår at oppgaven med å behandle søknader om vigselsrett legges til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, fordi direktoratet allerede i dag behandler søknader om vigselsmyndighet. I tillegg behandler direktoratet mange saker etter ekteskapsloven. Ved å legge myndigheten til direktoratet samles kompetansen samtidig som oversikten over hvilke skip som til enhver tid har vigselsmyndighet ivaretas.

Som omtalt under punkt 4.3. mener departementet at den enkelte skipsfører må ha en form for godkjennelse siden vedkommende skal utføre en offentligrettslig handling. Spørsmålet blir hvilken instans som skal godkjenne skipsførerne. Forstandere i registrerte trossamfunn og seremoniledere i livssynssamfunn blir godkjent av fylkesmannen, noe som taler for at fylkesmannen også skal godkjenne skipsførere. På den annen side er den geografiske tilknytning annerledes i disse tilfellene siden skipene ofte ikke har noen nær tilknytning til Norge. Departementet foreslår at fylkesmannen i det fylket hvor rederiet er lokalisert skal godkjenne og lære opp skipsførerne.

Videre foreslår departementet at vigselstillatelsen tidsbegrenses til fire år av gangen, slik at behovet for og praktiseringen av vigselsretten regelmessig kan bli vurdert. (Dette er i tråd med det som gjelder for særskilte vigslere oppnevnt etter ekteskapsloven § 12 første ledd bokstav d.)

Folkeregistermyndigheten prøver allerede i dag ekteskapsvilkårene for par som ønsker å gifte seg i Norge uten å ha noen tilknytning til Norge. Dette tilsier at folkeregistermyndigheten/skattekontoret bør prøve ekteskapsvilkårene også i disse tilfellene.

## 5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Det er vanskelig å anslå hvor mange skip eller hvor mange brudefolk som vil benytte en slik mulighet. Næringsdepartementet anslår at det kan være aktuelt med 17-18 skip som søker om norsk vigselsrett. Dette inkluderer norskregistrerte skip som befinner seg i Norge som for eksempel Hurtigruten og Color Line mv. Prøving av ekteskapsvilkårene i disse sakene vil trolig medføre en økonomisk og administrativ belastning for folkeregistermyndigheten/skattekontoret. Det vil imidlertid hovedsakelig være i de tilfellene hvor vigselen skal skje på norskregisterte skip i utlandet at merbelastningen for skattekontorene vil inntre. Næringsdepartementet har ingen tall på hvor mange skip som operer i utlandet som eventuelt vil flagge hjem. Den administrative belastningen kan trolig avhjelpes ved at offentlige myndigheter forholder seg til rederiet, og at det er rederiet som får ansvaret for å sette i stand dokumentasjonen. Dette kan ev. settes som et vilkår for å få vigselsrett. Det kan også vurderes om dette kan dekkes inn ved gebyrer, noe som i så fall antagelig vil kreve en lovhjemmel.

## 6 Merknader til de enkelte bestemmelser

Til § 12

Det foreslås tilføyd et nytt punkt e hvor det sies at skipsfører på norskregistrerte skip har vigselsrett dersom skipet etter søknad har fått vigselsrett av departementet. (Slik søknad behandles av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.) Det første vilkår for å få vigselsrett er at det må foreligge et generelt behov for vigselsretten. Det andre vilkåret er at det norskregistrerte skipet må ha godkjente skipsførere. For å bli godkjente må skipsføreren være egnet for vigselsoppgaven. I dette ligger at skipsførerne må beherske norsk og være i stand til å sette seg inn i de lover og regler som gjelder på området. Det borgerlige vigselsformular, jf. ekteskapsloven § 15, skal benyttes. Vigselen må skje ombord på skipet som må befinne seg på norsk territorium eller utenfor annen stats territorialgrense. En vigsel kan følgelig ikke skje innenfor annen stats territorialgrense. En skipsfører må, dersom ikke skipet befinner seg på norsk

territorium, være sikker på at skipet er utenfor annen stats territorialgrense. Dette er vanligvis 12 nautiske mil fra kysten, men dette kan variere fra land til land.

I bokstav e blir det gitt hjemmel for forskrift om utfyllende regler for tildeling og tilbaketrekking av vigselsrett.

# 7 Forslag til lovendringer

I lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap foreslås følgende endringer:

§ 12 skal lyde:

§ 12. Vigslere.

Vigslere er:

a. prest i Den norske kirke, og prest eller prest eller forstander i et registrert trossamfunn, eller seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn som mottar tilskudd etter lov 12. juni 1981 nr. 64 om tilskott til livssynssamfunn når Kongen har godkjent formen for inngåelse av ekteskap.
b. notarius publicus – også utenfor vanlige embetsdistrikt.
c. norsk utenrikstjenestemann, jf lov om utenrikstjenesten § 17.
d. særskilt vigsler oppnevnt av departementet i tilfeller der det er behov for det på grunn av lange avstander eller av andre grunner. Oppnevningen gjelder for fire år av gangen.
*e. skipsfører på norskregistrert skip dersom skipet etter søknad har fått vigselsrett av departementet. Tillatelsen gjelder for fire år av gangen. For å få tildelt vigselsrett må det foreligge/ skipet ha et behov for vigselsrett og skipsførerne som må være egnet for oppgaven. Det borgerlige vigselsformular, jf. § 15, skal benyttes. Vigselen må skje ombord på skipet som må befinne seg på norsk territorium eller utenfor annen stats territorialgrense. Departementet kan gi forskrift om utfyllende regler om tildeling og tilbaketrekking av vigselsrett.*

Departementet kan ved forskrift gi utfyllende regler om tildeling og tilbaketrekking av vigselsrett for seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn.